

Durme- en Scheldeland

NR 4 | 2009 | JAARGANG 12 | DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE REGIONALE NATUURVERENIGING VZW DURME

In de kijker

Sigmaplan brengt nooit geziene natuurontwikkeling!

Colofon

Natuurbehoud langs Durme, Moervaart, Schelde

NR412009

2

Redactie:

Michaël Crapoen (hoofdredactie), Jan Maertens (eindredactie), Marieke De Vos, Heleentje De Brauwer, Geert De Smet

Secretariaat:

Bezoekerscentrum Molsbroek
Molsbergenstraat 1
9160 Lokeren
tel/fax: 09 348 30 20
e-mail: info@vzwdurme.be
website : www.vzwdurme.be

Abonnementen:

€ 10,00 per kalenderjaar
Betalingen kunnen gebeuren via de afdelingen, de bezoekerscentra of door overschrijvingen op 001-2299900-09 van vzw Durme, Molsbergenstraat 1, 9160 Lokeren

Leden die zich ook op 't Groene Waasland, het tijdschrift dat vzw Durme uitgeeft samen met andere Wase natuurverenigingen, willen abonneren, betalen € 15,00 per kalenderjaar.

Artikels voor het volgende tijdschrift moeten digitaal worden bezorgd aan de redactie of aan het secretariaat voor 15 november. De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun publicaties.

Overnemen van artikels is toegelaten als je de bron vermeldt. Alle foto's zijn auteursrechtelijk beschermd.

Taalkundig advies:

Paule Bosch

Ontwerp: Anke Tacq

Druk: www.drukindeweer.be

Gedrukt op milieuvriendelijk papier met plantaardige inkten.

Cover: de Durme

Foto: André Verstraeten

Inhoud

- 3 Voorwoord van de voorzitter**
- 4 Sigmaplan brengt nooit geziene natuurontwikkeling in onze regio**
- 19 Struweeltjes**
- 21 Wel en Wee: nieuws uit de afdelingen**
- 23 De laatste wildernis: een groen boek**
- 26 Insectenwerkgroep op bezoek in De Venne**
- 27 Vogelnieuws**
- 29 Activiteitenkalender**

Onze partners:

Nationale Loterij
creëert kansen **6**

Niet zo moeilijk te dromen.

Beeld je eens in te kunnen wandelen en fietsen doorheen groene open ruimte. Geen huizen, fabrieken noch drukke wegen. Alleen groene vlakke met meanderende rivieren omzoomd door struiken, bomen en bossen. Stel je eens voor, op verschillende plaatsen in Vlaanderen zo'n ruimte te kunnen vinden. Je kan wel denken: fantast, maar het blijkt te zullen worden. De vorige Vlaamse Regering besliste binnen het kader van het veiligheidsplan Sigma (bouwen van dijken tegen overstromingen) agrarische gebieden terug te geven aan de rivieren doorheen Vlaanderen (478ha voor de Durmevallei).

Dit gegeven zorgt voor controverse, maar het kost mij – als voorzitter van deze vereniging – geen enkele moeite dit project op macroniveau te verdedigen. Ik heb daar goeie argumenten voor.

Vooreerst is de opwarming van de aarde een natuurkundig gegeven die een belangrijke invloed heeft op de fenomenologische processen (invloed van klimaat en bodem op de groei van planten en dieren).

Ten tweede weten we op basis van het IPCC-klimaatrapport uit 2001 dat het in Noord Europa 's winters tot 20% meer zal regenen en dat in de zomer de kansen op vooral plaatselijke wateroverlast zal toenemen. Bij dijkhoogtes lager dan 8 meter TAW (niveau boven de zeespiegel) impliceert voor de toekomst overstromingen. Dijken aanpassen wordt daardoor onvermijdelijk. Komt daar nog bij dat door de uitdieping van de Westerschelde, de getijdenstroming in de bovenschelde merkkelijk krachtiger zal verlopen, waardoor bij stormtij de watermassa zodanig snel in Antwerpen zal zijn, dat het achterland zonder extra berging sowieso overstroomd zal. Meer ruimte geven aan rivieren is mede daarom essentieel willen

we de gevolgen van de stijging van de zeespiegel kunnen compenseren.

Een derde argument is de Europese Kaderrichtlijn Water. In 2015 moet het water van de verschillende stroomgebieden in Europa aan vastgelegde kwaliteitsnormen voldoen. Slikken en schorren zijn in hoge mate waterzuiverend (ze brengen extra zuurstof in de rivier) en helpen in uiterst belangrijke mate dit doel mee te verwezenlijken.

Als vierde: grote aaneengesloten natuurgebieden beschermen ook beter de soorten (zowel planten als dieren) dan een archipel van kleinere gebieden. Duizenden populaties van zeldzame soorten flora verdwijnen in de lage landen, omdat bruikbare verbindingzones niet zijn aangelegd. Ze zitten opgesloten in te kleine reservaten. Voor broedvogels die in de Sahel overwinteren, zijn de versnipperde moerasgebieden te klein. De populaties zijn nog steeds niet hersteld van de droogte uit de jaren '70 uit de vorige eeuw.

Een vijfde is de versnippering – verdroging – vermesting – verzuring van de bodem in Vlaanderen. Belangrijke factoren waarom de natuur in Vlaanderen en in Europa onder druk staat.

Voor de eerste maal sinds 'Durme en Scheldeland' wordt uitgegeven is een nummer zo goed als volledig aan één thema gewijd: de mogelijke ontwikkeling van natuur in onze regio. Omdat het zo belangrijk is. Beeld je eens in te kunnen wandelen en fietsen doorheen groene open ruimte. Niet zo moeilijk te dromen. Tegen 2015 - 2020 kan het al een feit zijn!

Domien Van Parys
Voorzitter vzw Durme

Het Bulbierbroek te Hamme: al gedeeltelijk erkend reservaat waar de vzw Durme mooie rietvelden en bloemenrijke graslanden kon laten ontwikkelen. Door het Sigmaplan krijgt het ganse gebied (19 ha) een beheer waarin die lijn wordt doorgetrokken. Daarbij komen ook een picknickplaats, een avontuurlijk wandpad en recreatieve wandel- en fietspaden. Foto André Verstraeten

Bij de uitbouw van dit reusachtige project heeft de NV Waterwegen en Zeekanaal beroep gedaan op de diensten van de Universiteit Antwerpen, het wellicht beste kenniscentrum op dit vlak, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), studiebureau's en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Volgende projecten zijn in de nabije toekomst voorzien, waarbij tevens de huidige toestand van de werken of het voorziene beginjaar van de werken is vermeld: langs de bovenloop van de Dijle (220 ha - 2015), de vallei van de Grote Nete (850 ha - 2015), de monding van de Dijle (207 ha - 2010), Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (600 ha afgewerkt in 2011), Hedwigepolder ten noorden van Doel (170 ha in uitvoering op Vlaams grondgebied), langs de Schelde te Dendermonde-Hamme (416 ha - 2010), in de Kalkense meersen en omgeving (950 ha - 2010) en tenslotte ook in de Durmevallei (205 ha - 2010).

vzw Durme is met zijn reservaatprojecten

betrokken partij in de Durmevallei en in de Scheldebroeken te Berlare-Wichelen. In deze laatste brengt het Sigmaplan de invulling van de doelstellingen van het reservaatproject: de typische vochtige graslanden ontwikkelen. Ook in de vallei van de Durme gaat het grotendeels in die richting, maar hier zijn ook vernieuwende ingrepen voorzien.

Daarbij dient zeker vermeld dat ook de natuurverenigingen ruim de kans kregen hun voorstellen op tafel te leggen. Zo is er na een jarenlang overleg een gezamenlijke nota en gebiedsvisie van de Bond Beter Leefmilieu, Natuurpunt en vzw Durme tot stand gekomen in 2005. Deze voorstellen zijn in vergaande mate opgenomen in de voorliggende plannen van de projecten die in 2010 zullen opstarten. Hierna volgt een algemene bespreking van deze projecten in onze regio waarbij de Durmevallei iets ruimer wordt behandeld. Er zijn tussen 2015 en 2025 nog drie andere uit-

voeringsfasen voorzien (o.m. wetland in Hamputten te Waasmunster). Die laten we hier buiten beschouwing, want de ervaring leert dat dergelijke planning op langere termijn later nog heel wat aanpassingen kan krijgen.

NR412009

6

Wetlands of vochtige gebieden

In de regio van de Schelde tussen Temse en Wetteren en van de Durme, voorziet het Sigmaplan heel wat grondverwervingen en werken gericht op natuur en veiligheid. In grote lijnen komen er in deze streek ongeveer 1250 ha wetlands (vochtige gebieden).

De inrichting als wetland kan verlopen met tal van ingrepen gericht op een verhoging van de natuurwaarden: verhoging van waterpeilen, afdammen van sloten, afgraven van vroeger opgehoogde terreinen, spontane bebossing tot wilgen- of elzenbroek, instellen van toekomstige maaischema's gericht op specifieke types hooiland, verwijderen van streekvreemde aanplantingen, verondiepen van al te diepe zand-

winningsputten, instellen van extensieve begrazing gericht op een gevarieerd landschapsbeeld waarin tal van planten en dieren kunnen (over)leven enz. In die wetlands krijgen we dus natuurgebieden die grotendeels door geregelde beheerwerken of anders gezegd door de ontwikkeling van de climaxvegetatie te beletten, hun natuurstreefbeeld (vb. dotterbloemgrasland, moeras) zullen halen. Als er geen beheer zou uitgevoerd worden, zou op lange termijn overal die climaxvegetatie, in onze vochtige gebieden is dit een elzen-wilgenbos, ontstaan.

In de brochures over het Sigmaplan wordt het Molsbroek te Lokeren als meest bekende wetland in onze regio voorgesteld. Het gevoerde natuurbeheer door vzw Durme is dus wel degelijk een schot in de roos geworden. Daarbij is het vlakke meersenlandschap dat er was tot 1962 veel veranderd door o.a. gedeeltelijke instelling van een permanent moeras,

De Hagemeersen gelegen in de uitbreidingszone van het Molsbroek te Lokeren, tussen de Zelebaan en de Durme. Een gedeelte krijgt al volwaardig natuurbeheer volgens het beheersplan van Molsbroek. Dit zal nu door het Sigmaplan volledig worden ingericht, waarbij spontane moerasbosvorming en hooilandbeheer zijn voorzien. Er komt een bijkomend wandelpad en zelfs een knuppelpad langs de rand van een vochtige zone.

Foto André Verstraeten

laten ontwikkelen van grote rietvelden en spontane bebossing. Dit alles is voorzien in het beheerplan van het erkende reservaat dat is opgenomen in het besluit van 1984 waardoor Molsbroek wordt beschermd of "geklasseerd" als landschap.

Bij de toekomstige wetlands zijn ook natuureducatieve voorzieningen gepland, zodat het brede publiek ten volle van de natuur kan genieten. Uiteraard alles op maat van die gebieden waarbij men rekening moet houden met de bestaande realisaties. Zo zijn al knuppelpaden door vochtige zones gepland, komen er kijkhutten op mooie plekjes enz.

In de Durmevallei voorziet het Sigmaplan wetlands in de Hagemeersen (12 ha) ten zuiden van het Molsbroek, in de te verondiepen zuidelijke plas bij Ten Rijen te Waasmunster (12 ha), in het Bulbierbroek te Hamme Sint-Anna (19 ha) en in het Weijmeerbroek tussen de Oude en de huidige Durme te Waasmunster (50 ha).

Langsheen de Schelde gaat het dan nog over grotere oppervlakten te Hamme-Dendermonde, Berlare, Wichelen, Wetteren en Laarne. Het grootste hiervan zijn Kalkense meersen met 606 ha.

Die wetlands worden op verschillende plaatsen langsheen de Schelde gecombineerd met Gecontroleerde Overstromingsgebieden (GOG's). Dit zijn meersen die omgeven zijn of zullen worden met een hoge ringdijk en lagere rivierdijk, zodat bij uitzonderlijke hoge waterstand het water in die "kom" kan overvloeien, waardoor de overstromingskans elders wordt verkleind. Dus een zaak van veiligheid langs de rivieren. Bij lage tij kan het water dan via sluizen weer in de rivier worden gelaten.

Slikken en schorren na "ontpoldering"

Naast die wetlands voorziet het Sigmaplan in onze regio ook nog eens ruim 315 ha te "ontpolderden". Daar zal dagelijks de invloed van de getijden bepalend worden. Uiteraard dient dan landinwaarts een dijk aangelegd rondom die

gebieden en dan wordt de huidige rivierdijk doorgestoken. In bepaalde gevallen kan een sluis gebouwd worden in de huidige rivierdijk, zodat de dagelijkse toe- en afvoer van het water kan geregeld worden. We spreken dan van een Gereduceerd Getijdengebied (GGG). In ontpolderde gebieden zorgen de dagelijkse getijden elke dag voor de aanvoer en bezinking van een geringe hoeveelheid slib en zand. Zo zullen zich op het slik geulen en later hogere zones vormen, waarop in de eerste fase vooral riet tot ontwikkeling komt en waar later op nog hoger aangeslibde gronden zich wilgen-vloedbossen kunnen vormen. Hier is op korte en middellange termijn geen menselijk ingrijpen nodig, de natuur kan zijn gang gaan. Een echt uitzonderlijke situatie in Vlaanderen en zelfs in Europa ! Deze zoetwaterschorren langs Durme en Schelde zijn echt een uitzonderlijk biotoop voor veel dieren en uitzonderlijk zeldzame planten zoals de spindotterbloem.

Ook hier kan de natuurbeheerder later verschillende keuzes maken gericht op maximale biodiversiteit en landschapsbeleving door de mens: de climaxvegetatie wilgen-vloedbos laten ontwikkelen of tussenstadia in de ontwikkelingsfase in stand houden. Dit kan, net zoals in een wetland, door het maaien van riet, kappen van wilgenopslag of zelfs door delen af te graven zodat er terug het lange ontwikkelingsproces kan beginnen van slik naar riet en later wilgen-vloedbos. Dit is dan vergelijkbaar met het beheer van een hooiland waar op lange termijn de verlande sloten moeten ontmodderd worden om de noodzakelijke afwatering te kunnen verzorgen. De voorbije 40 jaar zijn op zoveel plekken langsheen de Durme delen van oude schorren met wilgen-vloedbos weggegraven om dijken te verhogen. Zo ontstond langs de rivier een ecologisch rijke afwisseling van slik en schor met verschillende ontwikkelingsfasen. Die kan iedereen vandaag zien vanaf de dijken.

Ontpolderde gebieden spelen een grote rol bij de zuivering van het rivierwater. Silicium-recyclage in

Het Groot Broek te Sombke-Elversele: nu soortenarme graslanden, bosjes met streekvreemde beplanting en zelfs al (illegale) maïsvelden. Na Sigma naar een ecologisch en landschappelijk top-gebied met slik en schor. Foto A.Verstraeten

Het Klein Broek te Elversele, vergelijkbaar met het Groot Broek maar wel met meer en meestal streekvreemde beplanting. Slik en schor zijn in de toekomst gepland. Foto A.Verstraeten

Het Lippenbroek te Hamme. Door de aanleg van een Gereduceerd Getijdegebied na 3 jaar al geëvolueerd van een situatie zoals nu in het Groot en Klein Broek, tot een soortenrijk natuurgebied en fraaier landschap. Foto A.Verstraeten

schorren, draagt namelijk in belangrijke mate bij aan de zelf-zuiverende capaciteit van het Schelde-estuarium. Silicium legt de basis voor het behoud van de balans in de voedselpiramide. De geplande ontpolderingen langs de Durme dragen voor bijna 20% bij aan het behalen van de IHD's (Zeeschelde en bijrivieren) op ecosysteemniveau. Het uitgangspunt voor de IHD's op ecosysteemniveau is het herstel van de draagkracht van het estuarium als basis voor de goede ecologische toestand. De Durmevallei kan dus beschouwd worden als één van de meest belangrijke functioneel-ecologische centra langsheen het Schelde-estuarium en de functioneel ecologische long van de zoetwaterzone van de Zeeschelde. En natuurlijk kan bij springvloeden een grote hoeveelheid water worden opgevangen, zodat beveiliging tegen overstromingen hier een bijkomend element vormt.

Het Sigmaplan voorziet de "ontpolderingen" nabij de Bunt, te Vlassenbroek-Moerzeke en te Wichelen en Berlare. In de Durmevallei zal dit gebeuren in het Klein Broek (33 ha) en Groot Broek (64 ha) te Sombke en Elversele. Deze daar al te droog getrokken meersen zijn onder-tussen grotendeels vervallen tot banale graslanden, streekvreemde beplantingen en maïsvelden. Enkele waardevolle plekken natuur zullen wel een grondige wijziging ondergaan. Dus globaal genomen ook daar grote winst voor natuur en landschap. Misschien worden die toekomstige slikken en schorren te Sombke-Elversele 50 jaar later zelfs beschermd als landschap zoals gebeurde langsheen de andere oever van de Durme te Hamme?

Talrijke voorbeelden van slikken en schorren in de Durmevallei

Het beste voorbeeld is natuurlijk de Durme zelf. Bij lage tij ziet men er brede slikken waardoor een relatief smalle en ondiepe geul slingert en die afgeboord zijn met rietkragen en wilg.

In de schorren leven veel riet- en zangvogels die er o.m. profiteren van de grote rijkdom aan insecten. Op die slikken pleisterden, veelal op dezelfde plekken, geregeld grote groepen

watervogels. De best te overziene pleisterplaats ligt nabij het veer van Tielrode, die het drukst bezet is tijdens de winterperiode. De resultaten van de gecoördineerde watervogeltellingen tonen daar een gemiddelde van 1312 wintertalingen in de periode 1990-2008 (gemiddelde van grootste aantallen per winterperiode), met een maximaal aantal van zelfs 1890 vogels. Nergens in onze regio kan men dergelijk grote aantallen wintertalingen tellen. Verschillende honderden wilde eenden maar ook veel andere soorten zoals berg-eenden en tafeleenden zijn er regelmatig in grote aantallen aanwezig.

Een uniek voorbeeld van GGG is het Lippenbroek, langsheen de Scheldedijk ongeveer 1 km ten zuiden van Driegoten te Hamme. Het is drie jaar in werking en daar ziet men vanaf de omgevende dijken hoe op enkele jaren banale graslanden of akkers zijn omgezet tot een gevarieerd jong schor met daartussen geultjes en jong gevormde slijkplaten of

slikken. Het aantal steltlopersoorten moet er niet onderdoen aan bv. het Molsbroek, en dit op een nog maar relatief kleine oppervlakte aan slik. Biologen van de Universiteit Antwerpen volgen daar de ontwikkeling op, en het aantal ondertussen waargenomen planten en dieren overtreft de verwachtingen. In de Durmevallei is dergelijke GGG gepland in de Bunt te Hamme.

Bij het gewoon doorsteken van de rivierdijk bepalen de getijden onbeperkt de natuur en landschapsontwikkeling. We hadden hiervan tijdelijk een mooi voorbeeld langs de Durme toen in 1965 een dijkdoorbraak bij het Klein Broek te Elversele ruim een jaar dagelijkse getijden in dat gebied bracht. Bij lage tij was het toen een mooi slikkengebied, een paradijs voor watervogels.

Het oudste en grootste schor langsheen de Durme toont hoe een "ontpolderd" gebied er kan uitzien na ongeveer 50 jaar: de "Schorren

Honderden watervogels pleisteren regelmatig op de brede slikken tegenover de Oude Durme te Waasmunster. Een toekomstbeeld van het Klein en Groot Broek te Elversele en Sombeke.

Foto André Verstraeten

van de Durme" te Hamme, gelegen langs beide zijden van de toegangsdijk vanaf de Bunt naar het veer te Tielrode. Dit huidige schor van 24 ha was nog meers in 1948 en is nadien "ontpolderd" na dijkdoorbraken. Er zijn 5 gaten, met een breedte van ongeveer 2 tot 10 meter, in de oude rivierdijk. Eén is ondertussen toegeslibd en door de 4 andere wordt tweemaal per dag bij hoog tij water in het gebied gestuwd en bij lage tij vloeien zelfs de geulen leeg. Bij springvloeden komt het ganse gebied bijna 2 meter onder water. Dit volume water vormt dan een bijdrage tot een lager hoogwaterpeil elders in de rivieren, waardoor overstromingen kunnen vermeden worden. Op deze 24 ha treffen we vooral grote rietvelden en wilgenvloedbos. Dergelijke zoetwaterschorren zijn echt uitzonderlijk op Europees vlak. De schorren te Hamme zijn sinds 1971 reservaat en worden beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos. Landschappelijk kregen die schorren ook de hoogste erfgoedwaardering door de bescher-

ming of "klassering" als landschap in 1981. Op basis van erfgoedwaarden die slik en schorvorming negatief inschatten, staat lijnrecht tegenover dergelijke bescherming. En, zoals reeds vermeld, pleisteren op de aanpalende slikken van de Durmemonding, nabij het veer van Tielrode, bijzonder veel watervogels. Bij hoge tij bieden de schorren daar een gunstige schuilplaats.

Een gekend voorbeeld van een gericht beheerd schor is de rietsnijderij te Waasmunster. Door bijna jaarlijks het riet te maaien wordt de ontwikkeling van het wilgenvloedbos belet en houdt de beheerder Natuurpunt daar de rietvelden in stand. In de lente biedt de massale bloei van de spindotterbloem daar, zelfs op Europees niveau, een topmoment qua esthetische landschapsbeleving en ecologische waarde.

Op kleinere schaal is de te verwachten ontwikkeling van de slikken en schorren mooi te

De "Schorren van de Durme" reservaat en gerangschikt landschap te Hamme. Meer dan 50 jaar na de "ontpoldering" zien we hier uitgestrekte rietvelden en wilgenvloedbos. Ook hier blijft de oppervlakte riet en wilg al jarenlang ongeveer dezelfde.

Vanaf het pad naar het veer over de Durme tussen Hamme en Tielrode, zijn de rietvelden van het al ruim 50 jaar "ontpolderde" reservaat de "Schorren van de Durme" mooi te zien.

Foto André Verstraeten

zien op een plekje in deze "Schorren van de Durme" te Hamme, ongeveer 150 meter ten westen van het dijkje naar het veer te Tielrode. Daar is bij de aanleg van een aardgasleiding in 1969 een oppervlakte van ongeveer 1 ha schor afgegraven zodat lange tijd daar bij lage tij enkel een slijkplaat en bij hoge tij een waterplas te zien was.

De dijk is daar doorgestoken over een breedte van 5 tot 10 meter.

Op het slik vormde zich door de jaren heen een C-vormige geul en langzaam ontstond aan de randen en ook centraal van die plek een hoger gedeelte waarop zich riet ontwikkelde. Een open geul van ruim 15 meter breedte slingert vandaag door die zone.

Dit jaar verscheen er de eerste kleine wilgenstruik aan de rand van het centrale rietveldje. De ontwikkeling van open slik tot het eerste wilgenstruikje duurde dus 40 jaar. Ondertussen wemelt het daar van de rietvogels.

Groot en Klein Broek nabij Waasmunster-Sombeke en Elversele

Een extra toelichting is wel nodig bij de verwarring die is ontstaan te Waasmunster over de toekomstige slikken en schorren in het Klein en Groot Broek. Zoals al vermeld heeft de vzw Durme samen met Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt een gezamenlijk standpunt en gebiedsvisie onderschreven in 2005 en deze nadien tweemaal herbevestigd.

Wat het Klein Broek betreft stelden de verenigingen voor om het zuidelijk deel volwaardig te ontpolderen tot "slik en door riet en vloedbos gedomineerd schor". Voor het zuidelijk deel van het Groot Broek is voorgesteld er getijdenschor in te richten door middel van een volwaardige ontpoldering (het wegnemen van de rivierdijken of door ruime openingen in deze dijken). En in het noordelijk deel daar eveneens rivierwater binnen te laten op een gecontroleerde manier door middel van een doorlaatmiddel, zodat op deze manier hier een

Na het afgraven in 1969 is één ha in het Vlaams reservaat de "Schorren van de Durme" vandaag al ontwikkeld tot een rietveld omgeven door slikken waardoor kronkelende geulen slingeren. Pas na 40 jaar verscheen hier de eerste wilgenstruik. Vergelijkbare situaties kunnen zich ontwikkelen in het Groot en Klein Broek.

Al ruim 40 jaar stroomt via deze dijkdoorbraak in de Durme te Hamme, dagelijks tweemaal het rivierwater in en uit dit slik en schor dat nog in volle ontwikkeling is.

Hetzelfde gebied bij hoog water: door dagelijkse beperkte aanslibbingen bootseerden de getijden een open slik tot de huidige situatie.

mozaïek van slikken, rietvelden en wilgenstruwelen zal ontstaan zonder dat er om veiligheidsredenen hoge dijken landinwaarts moeten worden opgetrokken. Daarbij werd gevraagd om de recreatieve functie van beide gebieden te bewaren, door de bestaande wandel- en fietswegen zoveel mogelijk te behouden of ervoor een volwaardig alternatief te voorzien.

Van cruciaal belang is het behoud van de fietsverbinding vanuit Sombeke naar de Mirabrug gesteld. Dit voorstel is door een afvaardiging van de vzw Durme -afdeling Waasmunster, ook aan de burgemeester voorgesteld in 2005.

De NV Waterwegen en Zeekanaal, verantwoordelijk voor het Sigmaplan heeft met het gezamenlijk standpunt en de gebiedsvisie van de verenigingen in vergaande mate rekening gehouden. Bij het projectonderdeel Klein en Groot Broek is het principe van 97 ha slik en schorvorming volledig aanvaard, maar zonder compartimentering in het Groot Broek om op die manier het meest natuurlijke estuariene systeem te laten ontwikkelen.

De huidige plannen voorzien dat fietsers en wandelaars alleen over de landinwaarts aangelegde dijken omheen Klein en Groot Broek zullen kunnen genieten van de natuurgebieden en zo de Mirabrug bereiken.

Die landinwaarts gelegen dijken zullen ongeveer drie meter hoog zijn, want ze komen op een maaiveld met een hoogte van ongeveer 5 meter TAW (= Tweede Algemene Waterpassing) met een kruinhoogte van 8 meter TAW. Ze zullen dus nauwelijks een meter hoger zijn dan een maïsveld en het esthetisch uitzicht van het landschap niet verstoren. Voor die eventuele toegankelijkheid op de bestaande durmedijken zouden kleinere overbrugbare openingen in de durmedijk misschien een alternatief zijn.

Volgens de studies zouden grote onoverbrugbare openingen echter een veel betere slik en schorvorming mogelijk maken. Ook verstoring

Een mooi voorbeeld van de overgang van slik naar schor met riet en wilg in de Durme het Bulbierbroek te Hamme.

Slik en schor nabij de brug te Waasmunster. In die schorren is de oppervlakte ingenomen door de rietvelden en de wilgenvloedbosjes al meer dan 30 jaar ongewijzigd.

van de fauna in cruciale delen van het gebied (slikken), en minder aantrekkelijke constructies rond kleine openingen, kunnen zo vermeden worden.

Hierover zal ongetwijfeld binnen de betrokken diensten nog wel wat afgewogen worden met het oog op een definitieve beslissing.

Maar globaal gezien worden er ter compensatie heel wat maatregelen voorzien om de beleving voor recreanten te optimaliseren, zoals ook extra wandelpaden en observatiepunten.

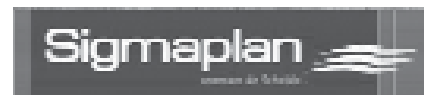
Besluit

Wat het principe van slik en schorvorming betreft staan de natuurverenigingen, de Universiteit Antwerpen, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en het Agentschap voor Natuur en Bos op één lijn: deze slikken en schorren zijn landschappelijk

en ecologisch van uitzonderlijk belang.

Slik en schor zijn natuurlijk een ander soort vochtige natuur dan wetlands, maar het Sigmaplan voorziet beide in ruime mate: ongeveer 1/5 slik-schor en 4/5 wetlands, samen goed voor ongeveer 1565 ha!

Dergelijk natuurontwikkelingsproject dat onze generatie zal mogen beleven heeft zich in onze regio nog nooit voorgedaan en zal zich wellicht ook nooit meer aandienen.

Bij hoge tij stromen in de "Schorren van de Durme" te Hamme de talrijke oude sloten van de vroegere meersen ook vandaag nog vol water. Na meer dan 50 jaar zijn ze zeker nog niet toegeslibd. Overigens vormen zich hier soortenrijke en bijzonder mooie unieke natuurgebieden zonder enige menselijke ingreep.

Foto André Verstraeten

Slik en schor beveiligt tegen overstromingen

In de Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse van het Sigmaplan werd berekend dat in de periode tot 2100, bij het zogenaamde "nulalternatief" waarbij de huidige geplande ontpolderingen niet zouden ontwikkeld worden, een risico van overstromingen met ongeveer een miljard euro kosten tot gevolg heeft. Het grootste risico zou daarbij in de zone rond Hamme optreden (371 miljoen euro).

Ruimte geven aan de rivier door "ontpoldering" van 97 ha in het Klein en Groot Broek te Sombeke zal niet alleen natuur en landschap waardevoller en aantrekkelijker maken. De veiligheid, één van de belangrijke doelstellingen van het Sigmaplan, wordt er onbetwistbaar ook mee gediend. De beschikbare cijfers uit de gepubliceerde tijwaarnemingen eens plaatsen naast de maaiveldhoogte in Groot en Klein Broek, zegt genoeg. Het maaiveld ligt in deze gebieden ongeveer op 5 m TAW en het gemiddeld hoogwater is er 5,5 m. Dus mag men na het doorsteken van de Durmedijken er op lange termijn een opslibbing en vorming van geultjes verwachten tot ongeveer dat gemiddeld hoogwaterniveau. Zoals het nu al het geval is in het reservaat de "Schorren van de Durme" te Hamme. Dus Klein en Groot Broek wacht een opslibbing van ongeveer 50 cm. In het in 1969 afgegraven stuk binnen het reservaat de "Schorren van de Durme" te Hamme duurt die opslibbing al 40 jaar.

Jaarlijks zijn er springvloeden gemeten in de Durme te Hamme van omstreeks 7 m TAW, zelfs was er één van 7,45 m TAW. Dus bijna twee meter boven de hoogte van de schorren. Dat zijn de gevaarlijke springvloeden die overstromingen kunnen veroorzaken. Op een dergelijk moment is het opstuwende water bij hoogste hoogwaterstand nu al in het reservaat de "Schorren van de Durme" te Hamme goed voor een berging van bijna $24 \times 10.000 \times 2 = 480.000$ kubieke meter water! Als Klein en Groot Broek omgeven worden door een stevige ringdijk zal er zeker nog meer dan 80 ha beschikbaar zijn voor de getijden of in het geval van voornoemde uitzonderlijke springtij goed voor de berging van tenminste $80 \times 10.000 \times 2 = 1,6$ miljoen kubieke meter water. Dat daardoor verder langs Durme en Schelde die springtij wat lager zal komen is toch wel overduidelijk. Dat sommigen dan het element veiligheid willen betwisten is onbegrijpelijk.

De ervaring aan het woord: slikken en schorren zijn top-natuurgebieden

Hierna volgen individuele getuigenissen over de eigen veldervaring in de slikken en schorren van de Durme.

"Een paradijs voor riet- en watervogels in een uniek landschap"

Sinds 1984 kom ik enkele keren per jaar op de slikken en langs de schorren van Waasmunster en Hamme. Op bepaalde plekken is dat daar steeds een vogelweelde. Bij mijn weten is er geen enkele plek in die gemeenten te vinden waar meer zangvogels, watervogels en steltlopers verblijven. Zo zag ik op de slikken en schorren te Waasmunster op 15 juli 2009: 147 volwassen wilde eenden en 7 donsjongen, 3 oeverlopers, 1 vrouwtje kuifeend met 7 donsjongen, 160 kieviten, 10 berg-eenden, 2 blauwe reigers en hoorde er nog minimum 20 zingende kleine karekieten.

En natuurrecreatief is de beleving van een door de getijden geboetseerd landschap met slik, schor, rietvelden en wilgenvloedbos het mooiste dat te Waasmunster is te bekijken. Ga maar eens zien

Koppel weidebeekjuffers op de rand van slik en schor, boven de stromend water van de Durme tussen Waasmunster-Pontrave en het Bulbierbroek te Hamme. Tijdens de zomer 2009 is die soort tweemaal gezien en samen met de waarnemingen van ongeveer 15 jaar en 5 jaar geleden, steunen ze het vermoeden dat van die soort hier een zeldzame relictpopulatie aanwezig is. Meer slik en schor met smalle geulen tussen het wilgenvloedbos, bieden de weidebeekjuffer hier zeker uitbreidingskansen. Foto A.Verstraeten

vanaf de brug te Waasmunster of Hamme of vanaf de dijk bij "Ons Streven" te Tielrode. Het steeds wisselende uitzicht, afhankelijk van het verloop der getijden, biedt telkens een uniek landschapsbeeld, zelfs op Europees niveau.

André Verstraeten

“Natuurweelde in de wilgenvloedbossen”

Om te weten wat er in de schorren leeft moet ge er ook in geweest zijn. Samen met Fernand Roels ring ik er sedert 1969 vogels. De schorren waren de plaatsen waar de meeste vogels zaten en waar wij dus steeds naartoe trokken. Vanop de dijk valt het misschien niet altijd op hoe rijk aan levensvormen deze schorren wel zijn.

De grote hoeveelheden insecten vormen hierbij de voedselbron van soorten zoals kleine karekiet, bosrietzanger, tuinfluiter en blauwborst. Enkele jaren na het uitbaggeren van de Durmebedding tussen de E17 en het Molsbroek, konden we daar allerlei steltlopers ringen. Het meest aanwezig waren oeverlopers en watersnippen, maar ook groenpootruiters, witgatjes en kleine plevieren werden er geringd. In de meer met riet en wilgen begroeide delen ringden we allerlei soorten zangers in grote aantallen. Zo ringde ik bijvoorbeeld in een strook wilgenstruweel ter hoogte van Ten Rijen op een voormiddag in de jaren '80 meer dan 70 tjiftjaffen. Deze vogels profiteerden van de grote hoeveelheid insecten die daar aanwezig was, om te ruien en vet op te slaan voor ze aan de herfsttrek begonnen.

Ook de nachtegalen, tuinfluiters, rietgorzen en zo veel meer ontbraken daar niet. Ook als slaapplaats voor vogels zijn deze schorren van groot belang. Wij keken dan ook ieder jaar uit naar slaapplaatsen van oever- en boerenzwaluwen en in de zestiger jaren was er ook meestal een grote slaapplaats van gele kwikken te vinden. Door de ontoegankelijkheid, voor de meeste burgers, bieden schorren de nodige rust voor vele soorten dieren. Voor mij is het duidelijk dat de schorren langs Durme en Schelde de belangrijkste gebieden zijn voor onze avifauna. Ik begrijp dan ook niet dat sommigen zich kunnen verzetten tegen de plannen in het kader van Sigma, om dit zeer

waardevol type biotoop nieuwe kansen te geven. Enkel een gebrek aan kennis van het schorren-biotoop, kan mij dit verklaren .

Marc Hebbelinck

“Schorren, zeer rijke voedselgronden”

Als vogelringer te Sinaai was ik met mistnetten vroeger vooral actief in de hakhoutbossen. Toen collega's ringers uit onze werkgroep mij een strook schorren langs de Durme toewezen om er te ringen, maakte ik pas echt kennis met dit biotoop. Spoedig bleek dat ik in verhouding tot het aantal meter mistnetten en vanguren, veruit het meest vogels kon ringen in die schorren. Maar niet alleen het aantal vogels lag er hoog, ook de diversiteit aan soorten was verrassend hoog te noemen. Het is duidelijk, alleen zeer rijke voedselgronden als schorren kunnen dergelijke hoge aantallen in stand houden. Dat schorren dan ook uitermate belangrijke biotopen zijn zal geen enkele ernstige natuurkenner ter discussie stellen.

Paul Vercauteren

NR4 I 2009

17

“Slikken en schorren langs het Molsbroek en verder”

Als gedreven ornitholoog kom ik in de durmevallei en omgeving regelmatig in diverse habitats. Een voorbeeld zijn de smalle ontoegankelijke slikken en schorren van de Durme in Lokeren, waar ik regelmatig passeer bij de vele bezoeken aan het Molsbroek. Tijdens de opleiding als bioloog onderzocht ik al in het kader van m'n thesis de habitatselectie van broedvogels in de schorren langs de Schelde. De soortenrijkdom van dit ecosysteem is enorm. Heel wat zangvogels profiteren er van de enorme rijkdom aan onder meer insecten. De schorren langs de Durme in Lokeren bestaan grotendeels uit riet met op enkele plaatsen aan de rand ook jonge wilgenopslag. Ondanks de vrij smalle schorren en het naastliggende fietspad, heeft het habitat daar toch al een grote vogelrijkdom. Tijdens de broedperiode kunnen er diverse rietvogels waargenomen worden zoals grote aantallen kleine karekiet maar ook bijvoorbeeld blauwborst en rietgors. Zelfs uiterst zeldzame niet-jaarlijkse broedvogelsoorten waaronder het woudaapje zijn er tijdens het voorjaar al meermaals gezien. Deze kleinste Europese reigersoort verkiest normaal wel het Molsbroek zelf om z'n nest te maken, maar tijdens het broedseizoen gaat hij (zoals vastgesteld in 2008) net zoals veel andere soorten ook veelvuldig voedsel halen in het riet en de wilgen langs de Durme. Ook heel

Eén van de oude dijkdoorbraken waardoor de "Schorren van de Durme" te Hamme destijds zijn "ontpolderd". De wilgenstruiken langsheen de rivier hebben ze overal overgroeid, maar dit hindert geenszins de dagelijkse in- en uitstroom van de getijden.

wat eendensoorten waaronder zelfs de zeldzame zomertaling, maar bijvoorbeeld ook grote gele kwikstaart komen er graag voedsel zoeken of rusten. Tijdens de doortrek en winterperiode zijn de dagelijks droogvallende slikken op de Durme een graag bezocht habitat voor voedselzoekende steltlopersoorten met vooral witgat, oeverloper, watersnip en kievit, maar ook bosruiter, groenpootruiter, grutto, enz. De aantallen pleisterende steltlopers zijn duidelijk gerelateerd met de oppervlakte en breedte van het slik. Bij een tijdelijk lagere waterstand in het Molsbroek zelf, worden daar in augustus bijvoorbeeld grotere aantallen steltlopers geteld op de bredere en rustig gelegen slikken. Vooral buiten het broedseizoen zitten in het riet van de Durme o.m. verschillende waterrallen en diverse zangvogels, maar ook soms baardmannetjes en zelfs één of meerdere roerdompen. Tijdens het najaar kon ook al een foeragerend Porseleinhoen vastgesteld worden aan de rand van de slikken. Enkele meer opvallende zeldzame soorten zoals kleine zilverreiger, lepel- laar en steltkluut werden ook al vastgesteld. Als er ook systematischer bij lage tij zou geteld worden op veel andere slikken langs de Durme te Waasmunster en Hamme, zouden ook daar veel meer soorten en aantallen worden waargenomen. Grote gedeeltes slik en schor zijn evenwel moeilijk te overzien vanop de dijk, maar dat neemt niet weg dat dit habitat een uitzonderlijke waarde bezit.

Joris Everaert

Tentoonstellingen in onze bezoekerscentra

In de herfst komen overal in het bos paddenstoelen te voorschijn in alle mogelijke kleuren, met de meest uiteenlopende geuren, keihard en droog of juist taai en slijmerig. Men waardeert de eetbare, maar vreest de giftige... Wie wil kennismaken met het magische paddenstoelenrijk kan, naast het volgen van onze paddenstoelencursus, nog tot eind november in het bezoekerscentrum Molsbroek, een bezoek brengen aan de tentoonstelling **‘Zwammen... langdradig?’** gerealiseerd en eigendom van de provincie Oost-Vlaanderen – Provinciaal Domein Het Leen.

In deze tentoonstelling - waarvan het onderwerp alleen letterlijk langdradig is - komt men, aan de hand van spelletjes en panelen, alles te weten over zwammen! En in de sfeer van een gezellige huiskamer ziet men hoe zwammen met het dagelijks leven te maken hebben.

In **december en januari** kan je in onze tentoonstelling met plantaardig geverfde **‘wol en viltwerkjes’** in natuurlijke kleuren komen opwarmen! Deze unieke tentoonstelling kwam tot stand na onze workshop ‘Plantaardig verven van wol’ in juni en de Viltuoosdag in sep-

tember. In deze tentoonstelling kan je zien hoe planten kleur geven en welke prachtige breien viltwerkjes de cursisten creëerden met wol.

Reizende tentoonstellingen

Het voorbije jaar hebben we twee ‘reizende tentoonstellingen’ gemaakt over onze projecten **‘Natuurschilderen’** en **‘Stilleven’**. Eind juni werd ‘Natuurschilderen’ tentoon gesteld in de Academie van Hamme, ‘Stilleven’ hangt momenteel in bezoekerscentrum Donkmeer. De panelen zijn bedoeld voor een breed publiek en geschikt voor school, bibliotheek, cultureel centrum, gemeentehuis, enz. We ontlenen ze gratis. Info Jan Maertens 0478 76 55 49 of jan.maertens@vzwdurme.be

Struweeltjes

Struweeltjes is een rubriek met allerlei interessante, opvallende of gewoonweg leuke natuurnieuwsjes uit onze regio. Heb je zelf zo'n nieuwtje, speel het dan gauw door naar de redactie!

Foto Brecht De Meulenaer

Patjoepelke

Naar aanleiding van de 100ste verjaardag van Yvonne Waegemans was er rond het bezoekerscentrum Molsbroek op 11 juli een groot kabouterfeest voor alle kinderen. Patjoepelke en zijn (dieren)vriendjes daagden de kinderen uit met leuke spelletjes en beloonden hen tot slot met kabouterlimonade en kaboutersnoepgoed! Maar ook voor de 'grote' mensen was het een speciale dag! Een bronzen beeldje van Patjoepelke, gemaakt door Lou Reed en gesponsord door de Lions, werd ingehuldigd. Je kan dit beeldje voortaan bewonderen aan de poel van het Molsbroek.

Marieke De Vos

Inwandeling kerkwegel 'Lange Kant'

NR4 | 2009

19

Op **zondag 25 oktober** wordt in Oudenbos (Lokeren) de eeuwenoude kerkwegel 'Lange Kant' opnieuw ingewandeld. Na jarenlang verwaarlozing geraakte deze voetwegel in verval, werd deze op sommige plaatsen afgesloten of werden sommige delen mee omgeploegd met het aanpalende landbouwperceel. Deze kerkwegel loopt over een afstand van 1,2 km langs houtkanten, bossen en akkers, en verbindt de parochie Oudenbos met het gehucht Staakte (Lammeken).

De eerste vermelding van deze voetweg dateert al van 1617, toen de streek nog gedomineerd werd door het pachtgoed 'Nonnenbossche'. Een stukje patrimonium dreigde verloren te gaan, maar door een procedure van buurtbewoners en vzw Durme kon deze 'trage weg' gered worden.

Het vertrek is voorzien rond **14.00** uur op de parking van **café 'De Singel'** en onder leiding van een gids zal een kleine wandeling gemaakt worden. Af en toe wordt halt gehouden om een woordje uitleg te geven over de geschiedenis van deze prachtige kerkwegel.

Deze wandeling wordt samen met vzw Trage Wegen georganiseerd tijdens '**de Dag van de Trage Wegen**'. De inwoners van Oudenbos en Staakte worden persoonlijk uitgenodigd om deze kerkwegel in te wandelen. Iedereen is welkom, maar houdt rekening dat dit geen verharde wandelweg is en daardoor geen ideaal parcours is voor mensen met bewegingsmoeilijkheden. De breedte van dit pad is slechts 1 meter.

Jurgen Couckuyt

Mooiste natuurplekje

De sociaal-culturele vereniging 'Passar' (het vroegere Vakantiegenoegens) heeft een stek aan de rand van de Reservaatzone Donkmeer (omgeving Brielstraat) uitgekozen als 'mooiste natuurplekje' van Berlare. Dit kadert in het jaarthema 'Buur Natuur' van Passar.

Jan Maertens

Zeer zeldzame keizersmantel op Oudenbos

Op donderdag 6 augustus werd in een tuin op Oudenbos (Lokeren), de zeer zeldzame keizersmantel waargenomen. Deze parelmoervlinder komt hier zelden voor, vooral omdat er geen geschikte biotopen meer zijn in Vlaanderen. Af en toe duikt er wel eens een zwerver op en dat was op die zeer warme dag ook het geval. Deze grote oranje vlinder herkende ik meteen, vermits dit de enige potentiële parelmoervlinder is, die je in onze streken eens kan tegenkomen. Vorig jaar was hij te gast in het Heidebos in Moerbeke. Waarschijnlijk vliegt deze vlinder veel meer rond in onze omgeving, maar wordt hij gewoon niet opgemerkt. Toen we tijdens dakwerken even gingen rusten in de tuin, zag ik hem pardoes een paar

rondjes zweven tussen een 5-tal mensen door. Opgewonden vroeg ik of iedereen deze opmerkelijke vlinder had gezien, maar iedereen antwoordde negatief. Als je niet echt met vlinders bezig bent, zal je ook niet veel opmerken. Door het opwarmen van het klimaat wordt de kans groter om deze zeer prachtige vlinder tegen te komen.

De keizersmantel bezoekt algemene planten, zoals braam, koninginnekruid en distelsoorten, maar voor het grootste deel van de tijd zitten de vlinders in de boomtoppen.

De eitjes worden gelegd op boomstammen in de buurt van viooltjes. De jonge rupsen, die bruin en gestekeld zijn met roodachtig bruine doornen en twee gele lengtestrepen op de rug dragen, overwinteren op boomstammen van eind juli tot in april van het daaropvolgende jaar. Na deze overwintering gaan de rupsen op zoek naar viooltjes, zoals o.a. ruig-, bleeksporig-, en hondsviooltje. Er is één generatie per jaar. Het verdwijnen van viooltjes en het dichtgroeien van bossen vormen de grootste bedreiging van de keizersmantel.

Jurgen Couckuyt

keizersmantel

Foto Jurgen Couckuyt

Wel en Wee

Nieuws uit onze afdelingen

vzw Durme is actief in vier afdelingen die samen het hele werkingsgebied van de vereniging bestrijken. In 'Wel en Wee' bundelen de plaatselijke medewerkers het nieuws van de voorbije maanden.

NR4 | 2009

21

Afdeling Zele-Berlare-Wichelen

Illegale ophogingen

2009 blijkt het jaar van de illegale ophogingen van vochtige graslanden!

Zowel in de Scheldebroeken (vooral tussen Lange Wind en Schoonaardebrug) als in de Reservaatzone Donkmeer (omgeving Heykens) werden verschillende ophogingen vastgesteld en doorgegeven aan de bevoegde overheidsdiensten.

Het recept blijkt daarbij telkens weer hetzelfde... Benodigheden: een vochtig en voor de natuur waardevol perceel grasland (liefst met echte koekoeksbloem en dotterbloem), een kraan, een bulldozer en enkele zware tractoren met grote karren.

Methode: verwijder met de kraan de vruchtbare teellaag van het perceel, graaf vervolgens op die plek een diepe put en vul die met bouwafval (kan op eenvoudig verzoek met tractoren worden aangevoerd, te bevragen bij o.a. wegeniswerken in Dendermonde en Wichelen) waarna het geheel weer met teelaarde kan worden afgedekt en effen gelegd met de bulldozer. Duur: enkele dagen of (bij voorkeur) nachten. Tip: voeg vlak voor het opdienen snelgroeiend graszaad toe en klaar is kees!

Resultaat: een verhoogd en 'verzand' grasland zonder weidevogels en zonder echte koekoeksbloem en dotterbloem. Laakbare praktijken!

Jan Maertens

Moet er nog zand zijn?

Foto Jan Maertens

Gids Etienne

Sinds kort versterkt Etienne Le Bon uit Berlare ons gidsenteam.

Etienne is een begeesterde verteller.

Zijn belangstelling gaat uit naar de evolutie van het landschap, wat hij het publiek graag toont met de hulp van oude prentkaarten.

'Daarbij laat ik graag zien waar ik als jong gastje mocht genieten van salamanders, vlinders, sprinkhanen, enz.'

Kortom van de rijke natuur van het Donkmeer.'

Jan Maertens

Natuur en Cultuur

Gelukkig scheen de voorbije maanden ook de zon... Zo maakten de deelnemers van de 'vakantiecursus natuurschilderen' heerlijke dagen mee en konden we bijdragen aan de bijzondere tentoonstelling 'Beeldenstroom' van Pieter Vermeersch. Langsheen de oevers van de Schelde tussen Berlare en Wetteren stonden de hele zomer monumentale fotografische beelden opgesteld, waaronder ook een aantal werken op een weide van vzw Durme in de Scheldebrokken (Wichelen).

Met landbouwer Paul De Keukeleire als model.

Afdeling Waasmunster - Temse

Wat kleurde in de zomer 2009 de zonsopgang en -ondergang in onze afdeling?

Eind juni en eind augustus werd in het natuurreservaat Ten Rieland in een 1e en 2e maaibeurt het grasland gemaaid met de maaibalk en het maaisel afgedragen naar de composthoppen. Geen sinecure om in deze vakantieperiode voldoende vrijwilligers te kunnen mobiliseren.

In de eerste week van de maand augustus werd voor de Waasmunsterse jeugd in het kader van de Grabbelpas een natuurweek georganiseerd met elke dag een activiteit. De natuureducatieve korf van deze week werd gevuld met een fietstocht in de Durmevallei met integratie van het veer in Tielrode, een

speurtocht in de bossen van de Roosenbergabdij, een viezebeestentocht in Ten Reyen en de Vaag overbrugd door een picknick, een fietstocht langsheen de Oude Durme en een onderzoek van braakballen afkomstig van kerkuilen.

Er was het openbaar onderzoek Ruimtelijk Uitvoeringsplan (RUP) natuurprojecten in de Durmevallei opgenomen in het Sigmaplan. In Sombeke gaf dit openbaar onderzoek aanleiding om op 23 juni een infovergadering met powerpoint presentatie te organiseren. Er waren 45 deelnemers. Deze vergadering kreeg onverwacht een verlengstuk in de GECORO en in de gemeenteraad van Waasmunster. Zowel het gemeentebestuur Waasmunster als de Afdeling Waasmunster-Temse dienden een bezwaarschrift in omtrent het Groot Broek in Elversele en het Weymeerbroek in Waasmunster.

Eind juni dienden Freddy Waterschoot en Clem Ruelens bij het gemeentebestuur hun gezamenlijk huiswerk omtrent het 'Herstelplan Trage Wegen in Waasmunster' in. Dit plan wordt gerealiseerd in samenwerking met het Regionaal Landschap Schelde - Durme.

Dit jaar hebben we zwaar geïnvesteerd in de uitrusting van onze Milieumediatheek. We schaften een laptop aan met voldoende geheugen en een onderhoudscontract aan evenals het nieuwe kleine bibliotheekprogramma Biblius 6 en nieuwe draperies.

Jean-Paul De Beleyr maakte werk van de waarneming en inventarisatie van huis-, oever- en gierzwaluwen op grondgebied Waasmunster en Elversele. Sinds januari 2009 startte hij zijn vroeger werk terug op rond de waarneming van water- en weidevogels in de Oude Durme en de Sombeekse meersen. Hij belooft een goed waarnemingsrapport.

Clem Ruelens

De laatste wildernis

Een groen boek

Al enkele jaren verzorg ik in Durme- en Scheldeland een boekenrubriek, oorspronkelijk bekend als 'Gevonden op de rommelmarkt', tegenwoordig omgedoopt tot 'Een groen boek': over oude en nieuwe groene verhalen.

NR4I2009

23

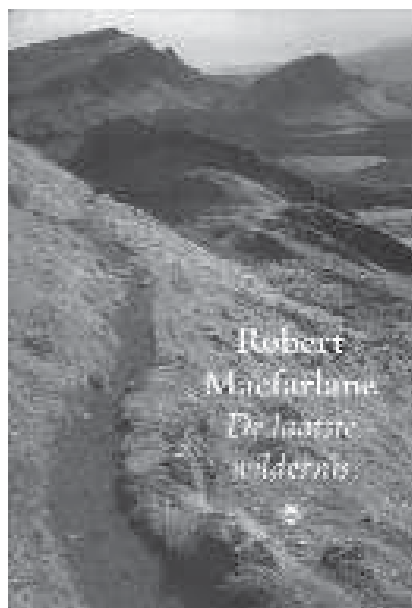
Jan Maertens

'De wind wakkerde aan en dus ging ik naar het bos'. Zo begint 'De laatste wildernis' (2008) van Robert Macfarlane, een dertiger die doceert aan de universiteit van Cambridge.

'Het ligt ten zuiden van de stad, op anderhalve kilometer van mijn huis: een klein, naamloos stuk beukenbos, dat een lage heuvel bekroont. Ik ging er te voet heen, eerst door straten die me naar de rand van de stad leidden, vervolgens over paden langs akkers, tussen meidoorn- en hazelaarhagen door. (...) Ik liep door het bos omhoog en bereikte halverwege de noordelijke rand mijn boom: een grote beuk met grijze schors, met wijd uitstaande takken waar je gemakkelijk in kunt klimmen. (...) Tien meter hoog, vlak onder de top van de beuk, waar de schors zachter en zilvergrijs is, bereikte ik wat ik het observatorium was gaan noemen: een gevorkte zijtak net onder een kromming in de stam. Ik had ontdekt dat ik daar lekker kon zitten als ik met mijn rug tegen de stam steunde en mijn voeten op de tanden van de vork zette. (...) het was een plek geworden waar ik kon nadenken. Een nest.'

Bij herhaling zocht Macfarlane zijn 'kraaiennest' op en observeerde er de natuur. *'Vogels zijn er meestal niet op bedacht iemand in een boom te zien zitten. Merels maakten kabaal in op de grond gevallen bladeren; winterkoninkjes snorden van twijg naar twijg.'* Hij zocht zijn stek winter en zomer op, onder een warm zonnetje en in de gutsende regen. Maar toch beantwoordde het beukenbos niet aan zijn 'behoefte aan ruigheid'. *'Je kon het lawaai horen van de wegen in de buurt,*

evenals het geraas en het getoeter van treinen.' Hij verlangde alsmaar meer naar *'wat meestal de ongerepte natuur wordt genoemd (...) waar de mens zo min mogelijk aanwezig was dan wel geheel ontbrak.'*

Robert Macfarlane (2008), *De laatste wildernis* (The Wild Places, vertaald door Nico Groen), De Bezige Bij, Amsterdam.

Het verhaal van Macfarlane doet me denken aan mijn eigen ervaring in de Hemelse Rij, een deelgebied van de 'Reservaatzone Donkmeer' in Berlare. Ook daar staat aan de rand van een eikenbos een vriendelijke beuk met lage takken waar ik graag in klim. Als ik lang genoeg blijf zitten, komt de natuur dichterbij. Zo merkte ik deze zomer eens een reebok op die onder de boom naar lekkers zocht. Maar ook dan hoor ik de auto's op de Donklaan.

'Iedereen die in een stad woont, kent het gevoel dat hij er te lang niet uit weg is geweest. Het benauwde perspectief dat de straten ons inprenten, het gevoel opgesloten te zitten, het verlangen naar oppervlakken die niet van glas, baksteen, beton of asfalt zijn', schrijft Macfarlane.

De auteur treurt mee met de Amerikaanse schrijver William Least-Heat Moon voor wie Groot-Brittannië niet meer is dan *'een aangeharkte tuin van een speelgoedrijk waar bijna geen echte wildernis meer over is, waar bos van natuur ontdane aanplant is.'*

Geen wonder dus dat ook wij natuurliefhebbers in de vakantie liefst een buitenlands nationaal park opzoeken om ons te laven aan de weelde van wildernis.

'Enige tijd nadat het hard was gaan waaien, kreeg ik een idee. Waarom zou ik niet een paar tochten gaan maken om op zoek te gaan naar enkele van de ongerepte gebieden die er nog in Groot-Brittannië en Ierland waren? Ik wist dat de wildernis niet geheel en al was verdwenen.'

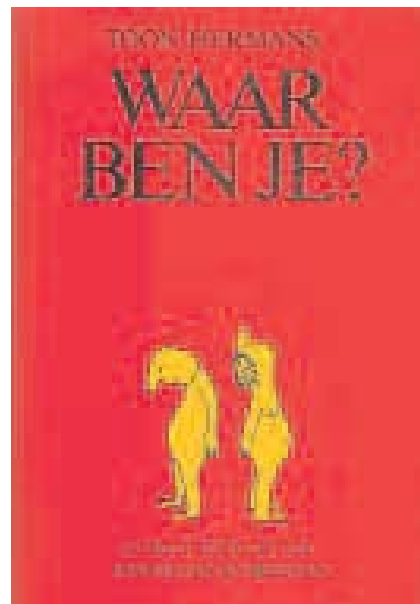
In het vervolg van het boek vinden we Macfarlane terug in de meest ruige hoge heuvels en afgelegen kusten van deze landen. Hij vond er indrukwekkende landschappen en natuur.

Holle wegen

Een van zijn tochten liep door de vele holle wegen in het graafschap Dorset. Holle wegen zijn *'verzonken wegen'*, veldwegen die in de loop van eeuwen zo diep uitgesleten zijn dat ze onder het niveau van het omliggende landschap zijn komen te liggen.

Macfarlane citeert een beschrijving van ene Gilbert White uit 1788: *'Deze wegen zijn eeuwenlang door verkeer en slijpend water tot in het zandsteen uitgesleten, waardoor ze er eerder als waterlopen uitzien dan als wegen.'*

Her en der liggen ze tot zo'n zes of zeven meter lager dan de velden; na een overstroming en bij

uit Toon Hermans (1980), *Waar ben je? Gedachten in kleur over leven en beleven*, Elsevier, Amsterdam/Brussel.

vorst bieden ze een bizarre en woeste aanblik, met hun kluwens tussen aardlagen kronkelende wortels en het water dat kolkend langs de afbrokkellende kanten stroomt.'

Wanneer je die holle wegen in slaat, was het volgens White alsof je een wereld van diepe geschiedenis betrad; een onverwacht woeste wereld, verzonken in een vertrouwde, directe omgeving.

Macfarlane ontdekt nu dat die holle wegen *'van dezelfde orde'* zijn als de kliffen, hellingen en randgebieden in heel Groot-Brittannië en Ierland.

Hij leerde *'de doolhof van holle wegen, nagenoeg onopgemerkt verzonken in het culturele landschap'* zien als de verzetshaarden van ruige natuur.

'Op hun steile, vochtige wanden gedijen varens en kruipplanten; tussen en op de blootliggende netwerken van boomwortels die de zijkanten bij elkaar houden, woekeren kleurige ooievaarsbek en hertstong.'

‘Mijn omzwervingen kwamen in een ander daglicht te staan.’ Wandelend door de holle wegen ging Macfarlane beseffen dat ‘ongerepte natuur niet was afgescheiden van het menselijk bestaan, maar zich er onverwachts rondom en te midden ervan voordeed: in steden, in achtertuintjes, in bermen en hagen, in akkerzomen en in struikgewas.’ ‘Dat het feit dat de wilde natuur zich in de marge verschanst had, bewees in mijn ogen dat het land werd verwoest, dat de natuur naar de rand van haar territorium was verdrongen, zo ernstig was onderdrukt dat ze bijna was uitgeroeid. Maar het leek ook een bewijs van de veerkracht van de wilde natuur: dat ze instinctief weer opbloeide, dat ze zich niet liet dwingen. En het was een bevestiging dat de natuur nauw met de mensenwereld is verweven en niet alleen bestaat in verlaten gebieden, in nationale parken op verafgelegen schiereilanden en op bergtoppen.’

Langs Durme en Schelde

350 bladzijden lang ben ik in gedachten met Robert Macfarlane meegestapt. Alle heuvels en dalen, rivieren en eilanden heb ik van dichtbij gezien... met een alsmaar groeiende verzuch-

ting: volgende keer vraag ik of ik mee mag! Ik zag mij al ontwaken in mijn berijmde slaapzak in de Schotse Hooglanden... en ploeteren door het uitgestrekte veengebied Rannoch Moor...

Door zijn ervaring in de holle wegen van Dorset was ik aangenaam verrast... en vond zo weer een reden om met een hoop plezier te kijken naar de natuur in eigen streek. In vergelijking met de natuurgebieden verderop in Vlaanderen, maken onze reservaten naar oppervlakte gemeten, natuurlijk niet het verschil. En naast de gebieden over de grens verbleken we al helemaal... maar ‘De laatste wildernis’ plaatst dit alles in een ander perspectief. Want ‘wildernis’ blijkt veeleer een kracht dan een locatie. Wie kijkt, vindt overal natuur, zegt ook Toon Hermans.

Ben ik blij met de percelen die we mogen beheren, met de ‘relicten’ natuur in ons landschap, zelfs met het weerbarstig gras dat groeit tussen de kasseien van onze oprit.

En niet te vergeten: Mauke, ons buurmeisje, dat gisteren met haar vondst kwam pronken... kijk, een slak!

NR4 | 2009

25

Zelfbedieningveer tussen Daknam en Eksaarde

Een laatste schakel in een web fiets- en wandelpaden!

Insectenwerkgroep op bezoek in De Venne

Kurt Jonckheere (werkgroep Klein Landschap Oudenbos)

NR412009

26

Op zondag 31 mei was de insectenwerkgroep van vzw Durme te gast in De Venne, Oudenbos te Lokeren. Conservator Jurgen Couckuyt leidde ons rond in dit nat hooiland.

Er werden heel wat boeiende insecten gezien: loopkevers, een zwemmende doornsprinkhaan en dagactieve nachtvinders. Verder nog boorvliegen op distels, de hommelse weefvlieg en nog veel meer. Langs de ruigte aan de westelijke kant van De Venne vonden we in een opgerold blad van de grote brandnetel een kever die door René Pletinck gedetermineerd werd als de huismierkever *Tillus elongatus*. Deze kever is lid van de familie Cleridae (mierkevers, bonte kevers of rolkevers).

Op de foto duidt de rood gekleurde prothorax (het eerste segment van het borststuk of thorax) er op dat het hier een vrouwtje huismierkever betreft, het mannetje is volledig zwart. Ook de gevederde antennes waren duidelijk zichtbaar. Dit reservaat van vzw Durme is één van de weinige vindplaatsen die in Vlaanderen gekend zijn. Wellicht komt dit voor een deel

omdat het kevertje ongekend is. Op de Duitse en Engelse zogenaamde Rode Lijsten staat deze kever van houtlanden als bedreigd/zeldzaam. De volwassen kevers, net als de larves van deze kever eten de larven van houtwormen/klopkevers. In onze nachtval werden wellicht al een aantal klopkevers gevonden.

Voor het behoud van deze kever is het dus belangrijk om voldoende rottend en dood hout te voorzien.

Steun ook de natuur in je buurt in 2010!

Vernieuw je lidgeld nu en blijf vzw Durme steunen in haar acties en reservatenprojecten bij jou in de buurt!

Het lidgeld voor 2010 bedraagt amper **€ 10,00 euro** en kan je storten op **001-2299900-09** met vermelding van je naam en adres. Hiervoor krijg je 4 maal per jaar dit tijdschrift en een ledenkaart waarmee je korting krijgt op cursussen, activiteiten en artikelen van de Durmewinkel.

Maak je een vriend of vriendin lid, dan ontvangt deze een mooi welkomstpakket van ons!

Bijzonder vogelnieuws

www.durmevallei.be

Joris Everaert

Deze waarnemingsrubriek – verzorgd door de Vogelwerkgroep Durmevallei – behandelt het voorkomen van bijzondere en zeldzame soorten in de Durmevallei en omgeving, en beslaat de periode juni tot augustus 2009. Waarnemers worden verzocht hun waarnemingen zelf in te voeren in de online database www.waarnemingen.be waarbinnen de Vogelwerkgroep Durmevallei een eigen werkgroepscherm heeft met enkel weergave van de waarnemingen uit onze regio, en te consulteren via onze website met “recente waarnemingen” zie

www.durme-vallei.be/waarnemingen.htm

Een territorium van de zeer zeldzame woudaap – onze kleinste Europese reigersoort – werd in juni weer vastgesteld in het Molsbroek in Lokeren, maar in tegenstelling tot vorig jaar is er geen zekerheid van een succesvol broedgeval. Eind juni was ook een roepend mannetje aanwezig op de nabijgelegen Hamputten in Waasmunster.

Op 13 augustus vloog 's avonds een juveniele kwak rond in het Molsbroek, en op 19 en 21 augustus kon daar ook een pleisterende kwak in eerste-zomerkleed bewonderd worden. Nog een kwak vloog op 21 juli boven Overmere. Een kleine zilverreiger pleisterde op 9 juli aan de afgraving in de Lokerse Moervaartmeersen. In het Molsbroek verbleven van 19 tot 21 augustus ook 2 kleine zilverreigers. Telkens één juveniele zeldzame purperreiger werd op 27 juli en 19 augustus kortstondig gezien in het Molsbroek.

Grote groepen doortrekkende ooievaars werden op 28 juli waargenomen boven de Scheldebreeken in Wichelen (19 eks) en op 14 augustus boven de Daknamse meersen (32 eks). De wespandief kwam weer tot broeden in Sinaai, en naast enkele verspreide waarnemingen van bruine kiekendief, was er ook een

opmerkelijk succesvol broedgeval in Eksaarde. Een – voor deze periode opmerkelijke – waarneming van een vrouwtje blauwe kiekendief werd genoteerd op 10 juni langs de Schorren van de Durme in Hamme. Op 29 augustus vloog een slechtvalk boven het centrum van Zele.

Roepende kwartels werden in juni en juli op verschillende plaatsen gehoord, waaronder in Waasmunster, Lokeren en Berlare. In het Molsbroek werden op 1, 2 en 4 juni tot 2 zangposten vastgesteld van het zeer zeldzame porseleinhoen. In augustus waren er ook waarnemingen van foeragerende vogels in de moerasvlakte van het Molsbroek.

Zoals gewoonlijk pleisterden in augustus opnieuw heel wat steltlopers op de slikken in het Molsbroek, met o.m. maximaal aantallen van Kievit (800), bonte strandloper (1), kemp-haan (1), watersnip (min. 60), regenwulp (3), wulp (24 op slaapplek), groenpootruiter (3), witgat (9), oeverloper (6), bosruiter (3) en kleine plevier (1). Ook op diverse andere plaatsen langs Durme en Schelde waren diverse soor-

NR4 | 2009

27

bruine kiekendief

Foto Joris Everaert

zwarte stern (juv)

Foto Joris Everaert

ten steltlopers te zien, waaronder bv. ook 160 en resp. 250 kieviten langs de Durme in Waasmunster en in de Scheldebroeken in Berlare, tot 14 grutto's in de Scheldebroeken, telkens één tureluur in het Lippensbroek in Hamme en in de Scheldebroeken in Berlare, tot 7 en resp. 5 witgatjes in het Lippensbroek en op de Durme langs het Molsbroek, en min. 4 oeverlopers langs de Durme in Waasmunster.

Er waren op verschillende plaatsen meldingen van visdieven, en het koppel op een nestvlot in de Reservaatzone Donkmeer, bracht 3 jongen groot. Op 1, 2 en 14 juni waren er nog waarnemingen van tijdelijk pleisterende adulte zwarte sterns in de Reservaatzone Donkmeer (1-9 eks), alsook op 25 juni (3 eks) in het Molsbroek.

Twee juveniele zwarte sterns pleisterden op 23 augustus ook in het Molsbroek.

Een opvallende zeer zeldzame verschijning van 18 tijdelijk pleisterende bijeneters was er op 15 juni aan de Heikant in Zele. Een zwarte specht werd op 14 augustus waargenomen in de reservaatzone Donkmeer. Een roepende kleine bonte specht kon op 13 en 17 juni

bewonderd worden in de Heidemeersen in Berlare, en op 9 augustus in de Durme-meersen in Hamme.

Op 29 augustus vloog een zeldzame draaihals laag over de Kouterbosstraat in Zele. Een boompieper vloog over het Molsbroek op 6 augustus. Roodborsttapuiten werden nog meermaals gezien in de Scheldebroeken in Berlare (ca. 3 broedkoppels), en op 26 augustus pleisterde daar ook al een paapje.

Een zingende snor kon op 3 en 4 augustus waargenomen worden in het Molsbroek. Het was al 10 jaar geleden dat deze soort nog in onze regio werd waargenomen.

Overvliegende kruisbekken tenslotte, werden op 2 juni (14 eks) en 30 augustus (1 eks) ook gezien in het Molsbroek.

De lijst van alle waarnemers kan je terugvinden via www.durmevallei.be

grote bonte specht

Foto Eddy Copers

Activiteitenkalender oktober - december 2009

VRIJDAG 09 OKTOBER

Insectenwerkgroep - mieren!

Wouter De Koninck laat ons kennismaken met de wondere wereld van de mieren. In vele tuinen soms een bron van ongenoegen, maar volledig onterecht!

Afspraak: 20.00 uur in het bezoekerscentrum Molsbroek.

Info: Patrick De Spiegeleir, 09 348 83 18.

ZATERDAG 10 OKTOBER

Paddenstoelencursus - praktijkles 3

Paddenstoelen spreken mensen aan, maar roepen ook veel vragen op. In het kader van de paddenstoelencursus gaan we zoek naar allerlei soorten paddenstoelen (zie ook D&S 3/09)

Afspraak: Van 9.00 uur tot 12.00 uur. De praktijklessen gaan altijd in een ander reservaat door

Info: Lesgevers: Paddenstoelenwerkgroep 'De Takruitertjes'. Meer info? Marieke De Vos, 09 348 30 20.

ZONDAG 11 OKTOBER

Op stap in Sint-Anna (Hamme)

Op deze tocht van ongeveer 9 km langs veldwegen en deels onverharde wegen, maken we een wandeling rond Sint-Anna, doorspekt met een brok geschiedenis over het leven van de vroegere adel en hun bezittingen. Diverse van hun bezittingen zijn nu natuurgebieden geworden.

Afspraak: 14.00 uur aan de kerk van Hamme-Sint-Anna.

Info: Patrick De Brauwer, 052 44 88 38

ZATERDAG 24 OKTOBER

Paddenstoelencursus - praktijkles 4

In het kader van de paddenstoelencursus zoeken we allerlei paddenstoelen (zie D&S 3/09)

Afspraak: Van 9.00 uur tot 12.00 uur. De praktijklessen altijd in een ander reservaat.

Lesgevers: Paddenstoelenwerkgroep 'De Takruitertjes'. Meer info? Marieke De Vos, 09 348 30 20.

ZONDAG 25 OKTOBER

Wandeling Lokerse Moervaartmeersen

Onder leiding van conservator Erik Everaert trekken we de Lokerse Moervaartmeersen in. Naast de natuurpracht, zal Erik de aandacht vestigen op de bosaanplant en wat de effecten zijn van beheer op de meersen. Tijdens of na de wandeling (dat is nog een verrassing) volgt ...een verrassing! Stapschoenen meebrengen!

Afspraak: om 14.00 uur aan de kerk van Eksaarde in Lokeren.

Info: Eric Everaert, 09 348 38 92.

ZONDAG 25 OKTOBER

Plantenwerkgroep: bezoek aan de Nationale plantentuin in Meise

Samen herontdekken we de bomen van bij ons tijdens een bomenwandeling. Nadien bezoeken we naargelang de tijd en de interesse het Darwinparcours. Picknick meebrengen!

Afspraak: om 9 uur aan het station van Lokeren van waar we carpoolend naar Meise rijden. Vooraf inschrijven bij Heleentje!

Info: Heleentje De Brauwer, 0485 306 748 of heleentjedebrauwer@gmail.com

ZONDAG 26 OKT - 01 NOVEMBER

Wintermaaïen in De Venne

NR412009

30

Wintermaaïen in natuurreervaat 'De Venne
Bedoeling is dat de vegetatie kort de winter
ingaat. Iedereen van harte welkom!

Info: meer info volgt bij agenda op de website
www.klein-landschap-oudenbos.be.

ZONDAG 01 NOVEMBER

Natuurwandeling in het Molsbroek

De herfst heeft z'n intrede gemaakt en ook de
eerste overwinterende vogels zijn aangeko-
men. Een ervaren CVN-gids neemt je mee op
een boeiende wandeling rondom het natuurre-
servaat Molsbroek.

Afspraak: 14.30 uur in het bezoekerscen-
trum Molsbroek.

Info: Michaël Crapoen, 09 348 30 20 of bij
conservator André Verstraeten, 09 348 18 59.

ZATERDAG 07 NOVEMBER

De Moeren: een gedurfde excursie

Het is een gewaagde onderneming om in de
maand november het reservaat de Moeren in
Hamme-Zogge te bezoeken, maar men kan het
ook zien als een uitdaging om door het gebied
te geraken bij een hoge waterstand.

Met andere woorden echt iets voor mensen
die graag grenzen verleggen en toch willen
genieten van een stukje ongerepte natuur in
onze streek. Een unieke kans om dit anders
ontoegankelijke gebied te bezoeken.

Afspraak: om 10.00 uur aan de kerk van
Hamme Zogge.

Info: zeker laarzen meebrengen! Meer info:
Hans Kinders, 09 349 22 10 .

VRIJDAG 13 NOVEMBER

Insectenwg - resultaten monitoring

Achter de schermen wordt er al een tijdje
onderzoek gedaan naar de loopkevers in het
Molsbroek. Deze avond wordt er een round-
up gemaakt van de waarnemingen.

Afspraak: 20.00 uur in het bezoekerscen-
trum Molsbroek.

Info: Patrick De Spiegeleir, 09 348 83 18.

ZATERDAG 21 NOVEMBER

Dag van de Natuur!

Zie pagina 31 voor meer info!

Afspraak en info: zie opnieuw pagina 31!

ZATERDAG 28 NOVEMBER

Winterwandeltocht met lantaarntjes

Met brandende lantaarntjes maken we een
gezellige wandeling. Onderweg kunnen we ons
af en toe warmen met een drankje rond de
vuurkorf. I.s.m JNM-Durmeland.

Afspraak: 19.30 uur aan bezoekerscentrum
Molsbroek

Info: Breng je eigen lantaarn, uitgeholde biet of
pompoen met een lichtje zeker mee!
Woensdag 25 november zijn kinderen van 6
tot 12 jaar welkom in het bezoekerscentrum
Molsbroek om zelf hun lantaarn te maken.
Start 14.00 uur, einde om 17.00 uur. Graag
inschrijven via marieke.devos@vzwdurme.be
of 09 348 30 20.

Verdere praktische zaken? Of heb je zelf geen
lantaarn? Hou zeker onze website
www.vzwdurme.be > agenda > activiteitenka-
lender in het oog of contacteer Marieke De
Vos, marieke.devos@vzwdurme.be.

ZONDAG 06 DECEMBER

Natuurwandeling in het Molsbroek

De natuur is tijdens deze koele donkere dagen in rust maar toch zie je in het Molsbroek nog heel wat leven!

Na de wandeling kan je in het bezoekerscentrum opwarmen met een warme drank of een lokers Dobbelen.

Afspraak: 14.30 uur in het bezoekerscentrum Molsbroek.

Info: Michaël Crapoen, 09 348 30 20 of bij conservator André Verstraeten, 09 348 18 59.

VRIJDAG 11 DECEMBER

Insectenwerkgroep - Kwis!

We proberen iedereen nog eens warm te maken om zijn kennis te komen testen ...laat je zeker niet afschrikken en kom meegenieten van deze leuke avond.

Afspraak: 20.00 uur in het bezoekerscentrum Molsbroek.

Info: Patrick De Spiegeleir, 09 348 83 18.

ZONDAG 13 DECEMBER

Wandeling Moerasput en Oude Durme

De reservaten Moerasput en Oude Durme ontstonden beide bij de rechtekkingen van de Durme in de periode 1932-1937. In de wandeling wordt aandacht besteed aan de omgeving, de evolutie in de begroeiing en het beheer van de Oude Durme.

Afspraak: om 14.00 uur aan de kade aan de Durmebrug (N446) in Waasmunster.

Info: Laarzen meebrengen. Meer info: Clem Ruelens, 052 46 02 56.

ZONDAG 03 JANUARI

Natuurwandeling in het Molsbroek

Genoeg van recepties en familiebezoekjes? Kom een frisse neus halen in het Molsbroek en geniet van het prachtige winterse landschap!

Afspraak: 14.30 uur in het bezoekerscentrum Molsbroek.

Info: Michaël Crapoen, 09 348 30 20 of bij conservator André Verstraeten, 09 348 18 59.

NR4 | 2009

31

Dag van de Natuur op 21 november: voor jong en oud!

Van bomen aanplanten en maaibeheer tot wilgen knotten. Tijdens de Dag van de Natuur kan ook jij meehelpen aan het beheer van onze natuurgebieden. Op 21 november organiseert vzw Durme namelijk voor het eerst op rij een 'Dag van de Natuur' in twee natuurgebieden.

Ga mee in Berlare in Reservaatzone Donkmeer. Of geniet al werkend van de natuur in de Linie in Eksaarde. Maar het is niet enkel werken geblazen die dag. We genieten ook van een soep en een drankje. En natuurlijk van elkaar...

Dag van de Natuur Berlare

Afspraak: 9 uur aan de houten chalet bij de ingang van de Nieuwdonk (Berlare) of om 13.30 uur. **Meer info:** Franki D'Haese, 0496 57 26 23 Meebrengen: picknick, laarzen en handschoenen

Dag van de Natuur Eksaarde

Afspraak: 9 uur aan de Kruiskapel in Eksaarde of om 13.30 uur.

Meer info: Geert Braem, 09 348 47 78 **Meebrengen:** houtzaag, handschoenen, picknick

vzw Durme

Regionale vereniging voor natuur- en milieubeheer

Secretariaat en zetel: Molsbergenstraat 1 | 9160 Lokeren

tel./fax: 09 348 30 20 | e-mail: info@vzwdurme.be

website : www.vzwdurme.be

Het secretariaat is open: van maandag tot vrijdag: van 8u tot 12u, van maandag tot woensdag: van 13u tot 17u en van donderdag tot vrijdag: van 13u tot 16u. Weekend: zie openingsuren bezoekerscentrum Molsbroek.

Informatiecentra

Bezoekerscentrum Molsbroek, Molsbergenstraat 1, 9160 Lokeren

Tentoonstelling over de omgevende natuur, de geschiedenis van het landschap, dia- en videovoorstellingen, terras en leeshoek met drankgelegenheid, documentatiehoek, documentatiehoek met o.a. alle uitgaven van de Avifauna van de Durmevallei en met het standaardwerk *The Birds of the Western Palearctic* van Stanley Cramp. Verhuur van verrekijkers en gezinsrugzakjes.

Openingsuren: Van 1 februari tot 31 mei: zon- en feestdagen van 14u tot 18u, elke woensdag van 13u tot 17u. Van 1 juni tot 15 september: van zaterdag tot zondag van 14u tot 18u, van dinsdag tot vrijdag van 13u tot 17u. Van 16 september tot 31 oktober: zondag van 14u tot 18u, elke woensdag van 13u tot 17u. Van 1 november tot 31 januari: zondag van 14u tot 17u. *Gratis toegankelijk. Op aanvraag geleide bezoeken voor groepen en scholen: tel./fax: 09 348 30 20. Elke deelnemer kan een verrekijker gebruiken en ontvangt een drankje, een potlood en de begeleiding door een natuurgids. De kostprijs bedraagt € 3,00 per deelnemer.*

Bezoekerscentrum Donkmeer, Donklaan (aan het A. Nelenpad), 9290 Berlare (bereikbaar via de parking tegenover de kapel van Bareldonk)

Tentoonstelling over de geschiedenis van het Donkmeer, het reservaat, de eendenkooi en de werking van vzw Durme. Op aanvraag toegankelijk. Er kunnen begeleide bezoeken voor groepen en scholen worden georganiseerd. Reserveren kan via tel./fax: 09 348 30 20.

Openingsuren: In het zomerhalfjaar voor groepsbezoeken op aanvraag.
Elke zon- en feestdag in juli en augustus van 14 tot 18.00 uur.

Milieumediatheek, Kasteel Blauwendaal, 9250 Waasmunster

Meer dan 3400 boeken, rapporten, brochures, diareksen, video- en audiocassettes, kaarten en informatieve spelen over uiteenlopende natuur- en milieuthema's.

Openingsuren: Elke tweede zondag van de maand, van 10u tot 12u en op aanvraag via 052 46 02 56.

Durme- en Scheldeland

Driemaandelijks tijdschrift
van vzw Durme

België/ Belgique
P.B.
9160 Lokeren I
3/5066

V.U. Domien Van Parys
Molsbergenstraat 1, 9160 Lokeren

2009 | jaargang 12 | Nr 3
Afgiftekantoor Lokeren I

